



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Kraków, dn. 1 września 2024 r.

dr hab. Małgorzata Zachara-Szymańska, prof. UJ
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Grzegorza Glenia „Rywalizacja militarna Stanów Zjednoczonych Ameryki i Chińskiej Republiki Ludowej w basenie Morza Południowochińskiego” napisanej w Instytucie Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Promotor: dr hab. Ireneusz Topolski, prof. UMCS

Recenzja wykonana na zlecenie Rady Naukowej Instytutu Stosunków Międzynarodowych UMCS, która uchwałą nr 1/21s/2024 z dnia 12 lipca 2024 powierzyła mi obowiązki recenzenta.

Ocena merytoryczna dysertacji doktorskiej została sporządzona z uwzględnieniem sześciu kryteriów, tj.:

1. Ocena doboru tematu rozprawy i problematyki badawczej,
2. Założenia badawcze, metodyka badawcza,
3. Wykorzystana literatura przedmiotu,
4. Struktura pracy,
5. Szczegółowa ocena poszczególnych części rozprawy,
6. Język i formalna strona rozprawy.

Postawę prawną recenzji pracy stanowi ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789), mająca zastosowanie w sprawie w związku z art. 175 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 3.7.2018 r. (Dz.U. 2018 r. poz. 1669). Zgodnie z art. 13 tej ustawy rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie naukowej, w tym przypadku w dyscyplinie stosunki międzynarodowe oraz dowodzić umiejętności prowadzenia przez niego samodzielnej pracy naukowej. Ten formalny wymóg Pan mgr Grzegorz Gleń spełnił w zakresie wymaganym dla tego typu prac badawczych. Podstawowym walorem rozprawy jest przede wszystkim staranność prowadzenia procesu badawczego oraz jakość udokumentowanego materiału badawczego.

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków, Poland
tel. +48 12 663 27 57
iais.p.sekretariat@uj.edu.pl
www.iais.p.uj.edu.pl



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

1. Ocena doboru tematu rozprawy i problematyki badawczej

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska mgra Grzegorza Glenia skupia się na jednym z najbardziej kluczowych pól rywalizacji w przestrzeni międzynarodowej – pomiędzy Chińską Republiką Ludową a Stanami Zjednoczonymi. Autor koncentruje się głównie na militarnym wymiarze relacji amerykańsko-chińskich – nie stroni jednak od opisu stanów faktycznych i procesów decyzyjnych, ukazujących inne wymiary rywalizacji strategicznej pomiędzy tymi państwami.

Autor podejmuje temat ważny, decydujący o kształcie ładu międzynarodowego w przyszłości. Poszukiwania badawcze ulokował w obszarze Azji Południowo-Wschodniej – strategicznie istotnej zarówno dla Chin, jak i Stanów Zjednoczonych, jasno wskazując motywacje i sposób postrzegania obecności w tym regionie obu państw. Poszukiwania badawcze koncentrują się wokół strategicznego obszaru Morza Południowochińskiego. Autor gromadzi dane na potwierdzenie lub obalenie hipotezy wyjściowej, zakładającej, że mamy do czynienia tam z rywalizacją, która prowadzona jest za pomocą instrumentów militarnych. Na zasadność badania podejść strategicznych i podejmowanych na ich podstawie działań w regionie wskazuje przede wszystkim istotne znaczenie Morza Południowochińskiego dla możliwości projektowania wpływów zarówno USA, jak i ChRL. Kontrola nad Morzem Południowochińskim zapewnia bezpośredni dostęp do południowych wybrzeży Chin kontynentalnych i południowej części Tajwanu oraz najważniejszego dla Pekinu regionu gospodarczego – delty Rzeki Perłowej. Chiny są w dużym stopniu uzależnione od ropy naftowej transportowanej przez Cieśninę Malakka i Morze Południowochińskie. Równocześnie szlaki morskie regionu są kluczowe dla swobodnego przemieszczania się sił USA między Pacyfikiem a Oceanem Indyjskim oraz stanowią priorytetową linię komunikacyjną dla ważnych sojuszników USA, takich jak Japonia, Korea Południowa, Filipiny i Australia.

Na zasadność podjętych badań wskazuje również wysoka dynamika przekształceń regionalnych w ostatnich latach. I tak na przykład: W 2020 r. Ekonomicznie Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) wyprzedziło Unię Europejską i stało się największym partnerem handlowym Chin. Jednocześnie Azja Południowo-Wschodnia odgrywa ważną rolę w chińskiej strategii zagranicznej. Znaczenie interesów strategicznych Stanów Zjednoczonych, ulokowanych w regionie Morza Południowochińskiego znacząco wzrosło, wobec ofensywnej polityki Pekinu. Ponadto ASEAN jest czwartym co do wielkości partnerem handlowym USA w zakresie towarów oraz celem amerykańskich inwestycji zagranicznych. Kluczowe dokumenty strategiczne opublikowane przez administracje D. Trumpa i J. Bidena podkreślają centralną pozycję ASEAN

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iaisp.sekretariat@uj.edu.pl

www.iaisp.uj.edu.pl

w regionalnej architekturze oraz zobowiązują się do przeznaczenia coraz większych zasobów gospodarczych, dyplomatycznych i bezpieczeństwa na ten obszar. Uruchomienie Indo-Pacyficznej Ramy Gospodarczej na rzecz Dobrobytu (IPEF) oraz ustanowienie kompleksowego partnerstwa strategicznego z ASEAN podkreślają dążenie administracji J. Bidena do przeciwdziałania wpływom Chin.

W wymienioną powyżej sieć czynników wplecione są dodatkowo uwarunkowania historyczne i interesy innych państw regionu, które mierzą się w ofensywnymi strategiami rywalizujących mocarstw. Dla państw otaczających Morze Południowochińskie jego wody stanowią strefę bogatą w zasoby węglowodorów, które stają się coraz cenniejsze na lądzie, gdyż populacje tych krajów wyczerpują zdolność swoich terytoriów do zaspokajania rosnących potrzeb. Sama ta rywalizacja o zasoby mogłaby być podstawą ostrych sporów między roszczącymi sobie prawa do tych terenów państwami. Jednakże Morze Południowochińskie jest również wyrazem kulturowej świadomości wielowiekowych relacji, jakie każde nadbrzeżne państwo miało z przyległymi morzami.

Konkluzja cząstkowa: Podsumowując, rozważany problem jest naukowo istotny. Pod względem zakresu przedmiotowego rozprawa nie budzi wątpliwości. Autor prawidłowo dokumentuje przebieg pracy naukowej w zakresie konceptualizacji oraz operacjonalizacji projektu. Wybór tematyki należy uznać za uzasadniony, mieszczący się w uznanych standardach i specyfice badawczej pracy doktorskiej. Doktorant przeprowadził proces badawczy w sposób właściwy, a samą pracę można z pewnością uznać za wkład w badaną problematykę.

2. Założenia badawcze, metodyka badawcza

Przedmiot badań, uzasadnienie jego wyboru oraz cel rozprawy zostały poprawnie określone i zdefiniowane (s. 12-14). Doktorant przyjął już we Wstępie oraz rozdziale I, że rywalizacja pomiędzy CHRL i USA toczy się na wielu, powiązanych ze sobą płaszczyznach, jednak to jej wymiar militarny stanowi największe zagrożenie dla międzynarodowego porządku i bezpieczeństwa. („Głównym celem poznawczym niniejszej rozprawy jest analiza rywalizacji sektorowej zachodzącej pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki i Chińską Republiką Ludową na płaszczyźnie wojskowej” cyt. s. 11). Pytania badawcze zbudowane są poprawnie. Niepotrzebne jest ich podsumowanie w postaci dodatkowego pytania badawczego „Co sprawia, że jest to wyjątkowy rodzaj rywalizacji?” (s. 13) – Autor nie określa kryteriów ‘wyjątkowości’ lub „braku wyjątkowości”, więc to pytanie jest wadliwe.

Z założeniem wielowątkowości rywalizacji koresponduje struktura pracy, zorganizowana wokół czterech hipotez (s. 14). Ramy chronologiczne prowadzonych badań obejmują lata 2010-2021, chociaż jak słusznie stwierdza



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków, Poland
tel. +48 12 663 27 57
iais.p.sekretariat@uj.edu.pl
www.iais.p.uj.edu.pl



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iaisp.sekretariat@uj.edu.pl

www.iaisp.uj.edu.pl

Autor, trudno jednoznacznie określić moment rozpoczęcia rywalizacji militarnej Stanów Zjednoczonych i Chin. Pracę charakteryzuje więc spójność założeń metodologicznych, przedstawionych we Wstępie i Rozdziale I oraz struktury pracy oraz sposobem rozwiązania problemu badawczego. Doktorant w swojej pracy próbuje zidentyfikować i ukazać relacje przyczynowo-skutkowe między przyjętymi założeniami opisywanych państw, sposobem w jaki postrzegają one siebie nawzajem oraz ich działaniami prowadzonymi za pomocą środków militarnych. To klasyczny przykład oddziaływań i procesów oraz zjawisk z zakresu stosunków międzynarodowych.

Autor źródła i uwarunkowania rywalizacji rozważa odwołując się do realistycznych teorii stosunków międzynarodowych oraz podejść geopolitycznych i geostrategicznych.

Doktorant zastosował cztery główne metody badawcze, a mianowicie (i) analizę i krytykę piśmiennictwa naukowego; (ii) analizę dokumentów źródłowych, w tym wypadku dokumentów strategicznych oraz wybranych aktów prawnych, (iii) analizę danych zastanych - wtórnych danych statystycznych; (iv) analizę czynnikową o charakterze confirmacyjnym (wykorzystaną głównie dla badania uwarunkowań rywalizacji militarnej USA i ChRL w basenie Morza Południowochińskiego).

Konkluzja cząstkowa: problem badawczy w badaniach podstawowych powinien być wynikiem krytycznej syntezy dotychczasowego stanu wiedzy i identyfikacji obszarów niepewności. Problem badawczy (pytania, ew. hipotezy) powinien, jeżeli uda się go rozwiązać, przyczynić się do rozwoju teorii. W pracy mgra Glenia, problem badawczy został postawiony prawidłowo, badania zostały przeprowadzone poprawianie, cel został zrealizowany, a zastosowane w pracy metody badawcze zasługują na pozytywną ocenę. Jednocześnie uznają, że dobór metody jest prawidłowy w stosunku do przedmiotu badań, a zgromadzony materiał badawczy pozwolił na zrealizowanie celów badawczych. Przyjęta organizacja badań oraz zastosowane procedury badawcze sprawiły, że Doktorant zestawiał ze sobą i poddał analizie dużą ilość cennego poznawczo materiału badawczego. Brakuje wyraźnego sformułowania luki badawczej.

3. Wykorzystana literatura przedmiotu

Końcowy wykaz bibliografii obejmuje około 100 pozycji literaturowych (brak numeracji); lista zawiera monografie, rozdziały w monografiach, artykuły naukowe). Dodatkowo uwzględniono kilkanaście innych dokumentów źródłowych (raporty, akty prawne, artykuły prasowe, strony internetowe). Jest to znaczący zasób wiedzy, który stanowi podstawę do wnioskowania. Zdecydowana większość pozycji literaturowych jest w języku angielskim. Obecność dużej liczby anglojęzycznych publikacji w bibliografii stanowi atut, ponieważ umożliwia dostęp do szerokiego spektrum badań i opinii naukowych z różnych krajów i regionów. Zastanawia jednak klucz doboru literatury. W



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

moim odczuciu proporcja najnowszych pozycji literatury przedmiotu w stosunku do tych powstałych przed około dekadą i wcześniej jest zaburzona na rzecz publikacji starszych. Autor omawia problem, którego znaczenie narastało w badanym okresie, czego rezultatem był nadzwyczaj szeroki wybór dostępnej literatury oraz wielość perspektyw analizowania problemu rywalizacji USA-CHRL. Wykaz literatury powinien zostać uzupełniony o pewne niezbędne pozycje: K. Redito (2019) „Understanding China's behaviour in the South China Sea: a defensive realist perspective”, Palgrave-MACMilan; R. Cliff (2025) “China’s military power,” Cambridge University Press; P. Mendis, J. Wang, “China’s Art of Strategic Incrementalism in the South China Sea,” *National Interest*, August 8, 2020; Layne C. (2018); The US–Chinese power shift and the end of the Pax Americana. *International Affairs*, 94(1), 89–111; Zhang F. (2018) China’s long march at sea: Explaining Beijing’s South China Sea strategy, 2009–2016. *The Pacific Review*, 33, 757–787.

Konkluzja cząstkowa: Bibliografia jest dobrana poprawnie, w dominującej części jest wystarczająco zróżnicowana.

4. Szczegółowa ocena poszczególnych części rozprawy

- *Rozdział 1. Istota i specyfika rywalizacji militarnej*

Rozdział wprowadza ramy teoretyczne procesu badawczego, przedstawia kluczowe pojęcia i podejścia związane z rywalizacją w sferze militarnej. Zagadnienia te zaprezentowane są w sposób przejrzysty lecz niespójny. Autor pierwszy podrozdział rozpoczyna i zamyka kwestiami definicyjnymi, co wprowadza pewien stan nieładu (podrozdział rozpoczyna wyjaśnieniem czym jest rywalizacja, a następnie, scharakteryzowawszy podejście do rywalizacji teoretyków realizmu i geopolityków, znów od str. 43 prezentuje definicje i ujęcia.

Poważnym niedostatkim, biorąc pod uwagę poruszony problem jest brak wyjaśnienia specyfiki pułapki Tukidydesa. Autor wspomina Tukidydesa przy opisie źródeł podejścia realistycznego w SM, jednak nie podnosi znaczenia tego, tak popularnego przecież ujęcia w prezentowania relacji między USA i Chinami. Na etapie przygotowywania wersji publikacyjnej doktoratu, polecam wykorzystanie następujących pozycji: E. Halizak, Stosunki USA–Chiny: falsyfikacja hipotezy „pułapki Tukidydesa”, *Stosunki Międzynarodowe*, nr. 4(52), 2016 oraz L. Goldstein, *Meeting China Halfway: How to Defuse the Emerging US-China Rivalry*, Georgetown University Press, Washington 2016.

- *Rozdział 2. Uwarunkowania rywalizacji militarnej Stanów Zjednoczonych Ameryki i Chińskiej Republiki Ludowej w basenie Morza Południowochińskiego*

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iais.p.sekretariat@uj.edu.pl

www.iais.p.uj.edu.pl



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

Rozdział stanowi prezentację okoliczności, które doprowadziły do rywalizacji militarnej Stanów Zjednoczonych i Chin na Morzu Południowochińskim. Autor opisuje trzy obszary rywalizacji - polityczną, ekonomiczną i militarną, prezentując sposób myślenia i działania rywalizujących państw w kontekście przekształceń politycznych, gospodarczych i technologicznych. Podsumowanie nie jest wystarczająco dopracowane analitycznie. Autor nie rozstrzyga ostatecznie, które z omawianych czynników mają podstawowe znaczenie dla przebiegu rywalizacji. Zupełnie pominięto znaczenie wzajemnej współzależności, która w moim przekonaniu jest podstawowym uwarunkowaniem relacji chińsko-amerykańskich. Fakt, że pomimo rywalizacyjnych orientacji, gospodarki tych państw są wysoce zintegrowane (Chiny są trzecim co do wielkości partnerem handlowym USA oraz głównym importerem do Stanów Zjednoczonych. Stany Zjednoczone są największym partnerem handlowym Chin i największym odbiorcą chińskiego eksportu. Wymiana towarów między partnerami osiągnęła w 2022 roku najwyższy poziom w historii, wg danych U.S. Bureau of Economic Analysis), ma istotne znaczenie w kreśleniu scenariuszy wzajemnych reakcji. Trudno mi zatem zgodzić się z Autorem, że „Kwestie ekonomiczne można wskazać jako pierwotnie mniej znaczące” (s. 125); a ich sugerowane rosnące znaczenie spowodowane są raczej utrzymującą się współzależnością, a nie „narastającą rywalizacją gospodarczą i technologiczną” (s. 125).

- Rozdział 3 *Koncepcje rywalizacji militarnej Stanów Zjednoczonych Ameryki i Chińskiej Republiki Ludowej w basenie Morza Południowochińskiego*

Rozdział omawia sposoby postrzegania rywalizacji USA -CHRL w doktrynie strategicznej obydwu państw. Opiera się głównie na analizie oficjalnych dokumentów obydwu rządów, która daje pewien pogląd na ewolucję celów strategicznych, jednak niekoniecznie pozwala wyciągać wnioski na temat postrzegania strony przeciwnej, szczególnie w kontekście utraty zaufania do partnera, który to argument wskazywany jest przez Autora, jako główny powód rywalizacji. Pewien niedosyt związany jest jednak ze zbyt skromnym odniesieniem się w pracy do różnych typów źródeł pierwotnych i wtórnych. W rozszerzonej wersji publikacyjnej tej rozprawy, sugeruję pogłębienie tej analizy o wnioski z raportów przygotowywanych na potrzeby Kongresu oraz egzekutywy (np. *NIC 'Global Trends'*), opinie dyplomatów oraz przegląd najważniejszych inicjatyw podejmowanych na rzecz kształtowania relacji. Może to prowadzić do zweryfikowania niektórych wniosków

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iaisp.sekretariat@uj.edu.pl

www.iaisp.uj.edu.pl

sformułowanych w rozdziale, np. „Taka postawa (nastawiona na współpracę, a nie rywalizację. M. Z-Sz) była widoczna w ciągu lat 90. XX w. i przez znaczą część pierwszej dekady XXI w., co może być wytłumaczone niekwestionowaną dominującą pozycją USA po zakończeniu zimnej wojny oraz skupieniem na wojnie z terroryzmem po zamachach z 11 września 2001 r.” (s. 180). Wydaje się jednak, że powściągliwa postawa Chin wobec starań administracji Baracka Obamy zmierzających do rozwijania forum współpracy i koordynowania działań, sygnalizuje moment, w którym ChRL jednoznacznie odrzuciło perspektywę współpracy na rzecz rywalizacji. Autor nie wspomina o wysuwanych wówczas propozycjach, m.in. pod hasłem utworzenia grupy G2; co jest ważne w kontekście sekwencji wydarzeń, pogłębiających rywalizację. Skoro celem Autora jest ukazanie prowadzonej rywalizacji w kontekście przeobrażenia globalnego układu sił, istotne jest na ile omawiane mocarstwa skłonne są do podejmowania współpracy (w ramach rywalizacji), bo to właśnie ta zdolność podejmowania i realizowania współpracy w warunkach rywalizacji, decyduje o stabilności systemu międzynarodowego na etapie przejściowym.

- Rozdział 4 *Działania militarne Stanów Zjednoczonych Ameryki i Chińskiej Republiki Ludowej w basenie Morza Południowochińskiego*

Rozdział prezentuje wojskowy wymiar rywalizacji odzwierciedlonej w rozbudowie potencjału oraz podejmowanych z użyciem narzędzi militarnych aktywnościach, w omawianym regionie. Większa część rozdziału ma charakter dokumentacyjny – Autor wymienia rodzaje technologii i sprzętu wojskowego świadczące o modernizacji armii obydwu państw. Starannie opisane są incydenty na wodach spornych i tzw. operacje swobody żeglugi. Jedynie pobieżnie wskazane są operacje prowadzone wspólnie z siłami zbrojnymi sojusznicznych państw regionu. Pominięto natomiast udział jednostek z USA i państw UE oraz NATO w operacjach na Morzu Południowochińskim, co ma znaczenie w kontekście wykorzystania przez USA oddziaływania sojuszniczego na rzecz ochrony prawa międzynarodowego, a tym samym interesów USA na tym akwenie. Pekin preferuje bilateralne podejście do rozwiązywania sporów w regionie, podczas gdy oddziaływanie USA ma charakter rozszerzania sieci powiązań (co wyraża się m.in. w potwierdzeniu administracji Bidena zobowiązania do obrony Filipin). Autor powinien rozwinąć również kwestię potrzeb i oczekiwań związanych z potencjałem militarnym, jako narzędziem rywalizacji. Potencjał militarny Chin relatywnie wzrósł w ostatnich dekadach, w stosunku do potencjału USA, jednak jego ocena może być poczyniona jedynie w



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iais.p.sekretariat@uj.edu.pl

www.iais.p.uj.edu.pl



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

odniesieniu do wyzwań strategicznych obydwu państw. USA dąży do utrzymania zdolności projektowania siły w trzech regionach, które uważa za kluczowe zarówno dla swojego bezpieczeństwa, jak i dobrobytu: Europie, na Bliskim Wschodzie oraz w Azji Południowo-Wschodniej. Cele strategiczne Chin, przynajmniej na razie, są bardziej ograniczone.

- *Zakończenie*

Część podsumowująca wyniki badań, prezentuje bowiem wnioski i rezultaty analiz przeprowadzonych w poprzednich rozdziałach. Brakuje informacji o ewentualnych ograniczeniach badań i potencjalnych źródłach błędów, co mogłoby wzmocnić wiarygodność prezentowanych wyników.

Autor podsumowuje dokonania poprzez odniesienie do postawionych wcześniej hipotez, stwierdzając, że zostały one potwierdzone. Mam wątpliwości co do toku rozumowania w odniesieniu do hipotezy nr 2 oraz nr. 4.

H2: Uznając, że czynniki polityczne i militarne w większym stopniu kształtują przebieg rywalizacji, niż czynniki ekonomiczne, Autor powinien poczynić zastrzeżenie, że potęga gospodarcza obydwu państw pozwala im na prowadzenie opisanej polityki, za pomocą opisanych środków. W praktyce, to kondycja ekonomiczna jest *sine qua non* podjęcie rywalizacji i to ona zdecyduje o jej dalszym przebiegu. Asertywność Chin w stosunku do omawianego obszaru wynika ze wzrostu potęgi ekonomicznej tego państwa, jeśli gospodarka chińska nie podoła wyzwaniu przekształcenia z modelu opartego na imporcie na ten, oparty na rynku wewnętrznym, zapewne będzie to miało przełożenie na politykę zagraniczną.

H4: Dążąc do potwierdzenia lub obalenia hipotezy nr. 4 „rywalizacja militarna Stanów Zjednoczonych Ameryki i Chińskiej Republiki Ludowej jest wynikiem rzucenia wyzwania światowemu hegemonowi, przez mocarstwo aspirujące dążące do podważenia jego pozycji międzynarodowej i ustanowienia ładu wielobiegunowego”, Autor wielokrotnie podkreślając dążenie Chin do wprowadzenia porządku wielobiegunowego, nie określa sposobów jego funkcjonowania. Wychodzi z założenia, że kiedy/jeśli Chiny zdominują obszar Morza Południowochińskiego (poprzez agresywną politykę prowadzoną za pomocą środków militarnych), będzie to ostateczny kres ładu jednobiegunowego (?) i nastania ładu wielobiegunowego. Tymczasem, skoro podstawową kategorią analityczną tej pracy jest rywalizacja, a jej ambicją „wskazanie celów, jakie oba państwa stawiają sobie w ramach przyjętej koncepcji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa”. (s. 13),

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iaisp.sekretariat@uj.edu.pl

www.iaisp.uj.edu.pl

precyzyjne zdefiniowanie stanu faktycznego jest warunkiem dotarcia do prawidłowych wniosków. Polaryzacja opisuje rozkład siły w systemie międzynarodowym i to, jak zmienia się on w czasie. Te zmiany - gdy gospodarki państw rosną lub ich siły zbrojne się kurczą - są kluczowe dla zrozumienia, dlaczego państwa mogą ze sobą rywalizować lub współpracować. Posiadanie przez Stany Zjednoczone statusu hegemonu globalnego czy supermocarstwa w omawianym okresie jest dyskusyjne (patrz literatura, np: P. Kennedy, R. Gilpin, D. Calleo, S. P. Huntington). Autor stwierdza, że „Po zakończeniu zimnej wojny i upadku Związku Radzieckiego, Stany Zjednoczone zyskały pozycję jedyne supermocarstwa” (s.71), jednak nie odnosi się do debaty o ograniczeniu amerykańskiej potęgi w XXI w. Świat wielobiegunowy zaistniał już wówczas, kiedy Chiny zgromadziły potencjał do podjęcia rywalizacji ze Stanami Zjednoczonymi (nie tylko w obszarze Morza Południowochińskiego), a same Chiny już dziś uważane są przez wielu analityków za „jedno z dominujących mocarstw” (Sahakyan, 2023; Bekkevold 2024). Nie jest to więc oczekiwany rezultat rywalizacji, ale stan faktyczny umożliwiający rywalizację. Wystarczy wspomnieć, że te dwie wielkie potęgi odpowiadają za połowę światowych wydatków na obronność, a ich łączny PKB jest mniej więcej równy sumie 33 kolejnych największych gospodarek.

Koncepcja „świata wielobiegunowego” obecna w retoryce Chin, nie tyle dotyczy dążenia do wprowadzenia pewnego wzorca w dystrybucji sił w układzie globalnym, co jest narzędziem budowania wpływów Chin w układzie dwubiegunowym (wszakże Chiny podają również w swoich oficjalnych dokumentach, że nie dążą do hegemonii). Jest to o tyle istotne, że eskalacja militarna w obszarze Morza Południowochińskiego wcale nie musi doprowadzić do rozstrzygnięcia w sprawie kształtu porządku międzynarodowego. Jest wyrazem rosnących napięć w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi – to pewne, ale pozawojkowe, obszary rywalizacji pomiędzy mocarstwami – Inicjatywa Pasa i Drogi (BRI), inicjatywy nakierowane na pośrednictwo w sporach międzynarodowych (Ukraina, Bliski Wschód), czy promowanie alternatywnych wobec istniejących instytucji zarządzania globalnego, czy rywalizacja technologiczna mogą zapewnić Chinom więcej zróżnicowanych wpływów, niż wypchnięcie USA z omawianego terenu. To wątek od dawna obecny w literaturze przedmiotu i powinien on wybrzmieć w tej pracy wyraźniej. Nie chodzi o to, że Chiny pragną zastąpić Stany Zjednoczone i zrewidować obecny system międzynarodowy. Chiny dążą raczej do osiągnięcia geostrategicznej równowagi z Ameryką, zwiększenia swojej swobody działania oraz



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iais.p.sekretariat@uj.edu.pl

www.iais.p.uj.edu.pl



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

wywierania większego wpływu w ramach obecnego systemu. Scenariusz rozwoju relacji CHRL-USA w wersji umiarkowanej zaprezentowany na str. 237 skrótowo sygnalizuje tę prawidłowość, stwierdzeniem: „Państwa niejednokrotnie przez wiele lat funkcjonują w takiej długotrwałej, ale ograniczonej rywalizacji -można nawet uznać, że jest to stały element stosunków międzynarodowych.”, jednak Autor nie skorzystał z okazji, aby tę – ważną w kontekście wniosków rozprawy myśl – rozwinąć. Jest to tym istotniejsze, że trudno za przedmiot badań naukowych uznać „aspiracje” Chin do pełnienia roli hegemonicznej, analizujemy za to politykę obronną i zagraniczną tego państwa, z czego wynikać powinny wnioski niezależne od deklaracji samego podmiotu badań.

Lektura pracy pozwala zakładać, że tok refleksji Autora podporządkowany był przyjętemu na wstępie pracy badawczej założeniu, że Stany Zjednoczone są hegemonem globalnym, a Chiny pragną się nim stać, a symbolem porażki lub sukcesu będzie dominacja na Morzu Południowochińskim. Nawet rozbudowane rozważania na temat złożonej natury hegemonii i pewne tropy analityczne zawarte w opisywanych koncepcjach (kontinuum rywalizacji, s. 60) nie skłoniły Autora do weryfikacji założenia wyjściowego i poszerzenia go o alternatywne opcje, gdyż w części końcowej pracy stwierdza ponownie, że „ w szerszym wymiarze rywalizacja militarna w basenie Morza Południowochińskiego wynika z ambicji Chin do osłabienia hegemonicznej pozycji USA i ustanowienia ładu wielobiegunowego, w którym to one będą jednym z kilku dominujących mocarstw” (s. 232). Uważam, że takie wnioskowanie nie jest uprawnione tzn. jeśli nie mamy informacji o tym co realnie oznacza chińska deklaracja „ustanowienia ładu wielobiegunowego”, nie możemy uznać, że Chiny chcą być jednym z kilku dominujących mocarstw w regionie Morza Południowochińskiego (właśnie dlatego toczy się rywalizacja, aby pozostało tam jedno dominujące mocarstwo), nie możemy też uznać, że chcą być jednym z kilku dominujących mocarstw w układzie globalnym, bo przecież już nim są! Te niedostatki analityczne znacząco wpływają na możliwość osiągnięcia celów rozprawy, wśród których, jak uznaje Doktorant „...duże znaczenie ma też próba ustalenia możliwych konsekwencji tej rywalizacji militarnej w wymiarze lokalnym, regionalnym i globalnym.” (s.11).

Konkluzja cząstkowa: Rezultaty badań zaprezentowane są w układzie chronologiczno-problemowym. Proces badawczy zrealizowany jest w sposób rzetelny, chociaż w budowaniu warstwy analitycznej wywodu brakuje precyzji, co osłabia walor poznawczy rozprawy.

5. Język i formalna strona rozprawy

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iais.p.sekretariat@uj.edu.pl

www.iais.p.uj.edu.pl



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków, Poland

tel. +48 12 663 27 57

iais.p.sekretariat@uj.edu.pl

www.iais.p.uj.edu.pl

Od strony językowej i formalnej recenzowana dysertacja doktorska może zostać bardzo dobrze oceniona. Jak w każdym tego typu opracowaniu, również i w pracy przedstawionej przez Doktoranta można znaleźć usterki. Szczególnie często dotyczą stylu sformułowań: np.

„Podstawową kwestią mającą kluczowe znaczenie dla zasadności powstania pracy i umożliwiającą formułowanie pytań badawczych, iż współczesne stosunki Stanów Zjednoczonych i Chin w obszarze basenu Morza Południowochińskiego, a w szczególności na płaszczyźnie militarnej, mają charakter rywalizacji.”

„Asertywne podejście Chin do sporów terytorialnych w regionie przejawiające się budową instalacji militarnych na spornych obszarach akwenu pozwalających ChRL wzmacniać możliwości projekcji siły i ustanowić strefy antydostępowe na okolicznych wodach.”

„Piwot na Azję”

„Według mediów państwowych, podczas FONOP Chiny wysłały nad głowami dwa samoloty uderzeniowe, aby zastraszyć załogę USS Montgomery.”

Konkluzja cząstkowa: Pod względem redakcyjnym i lingwistycznym, a także w zakresie stosowania poprawnych zasad dla odsyłaczy bibliograficznych, pracę oceniam bardzo dobrze. Praca napisana jest bardzo dobrym językiem, jest komunikatywna, a wskazane uchybienia są w zasadzie drobne.

Konkluzja:

Poczynione ustalenia odpowiadają, zarówno tematowi (tytułowi), jak i wskazanym celom pracy. Praca ma logiczną strukturę, oparta jest na znajomości literatury przedmiotu odpowiadającej zakresowi problemowemu i merytorycznemu rozprawy. Uznaję, że cel badań osiągnięty został za pomocą poprawnej procedury wnioskowania naukowego, z pomocą pogłębionej kwerendy dotychczasowych ustaleń naukowych ujawniających stan badań nad analizowanym zagadnieniem oraz prawidłowo przeprowadzonej analizy empirycznej na bazie dostępnych źródeł pośrednich. Pomimo zamieszczonych powyżej zastrzeżeń dotyczących hermeneutyki i braku precyzji w sposobie formułowania konkluzji, w mojej opinii, Doktorant w sposób rzetelny zrealizował proces badawczy. Uwagi krytyczne mają pomóc mu w lepszym przygotowaniu wersji publikacyjnej pracy. Mgr Gleń potwierdził swoje przygotowanie do prowadzenia samodzielnych badań!

Podsumowując, mogę stwierdzić, że recenzowana dysertacja doktorska spełnia ustawowe kryteria stawianych pracom doktorskim w art. 1873 ust. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.), tj.



JAGIELLONIAN
UNIVERSITY
IN KRAKOW

- 1) Recenzowana rozprawa doktorska potwierdza ogólną wiedzę Doktoranta w dyscyplinie stosunki międzynarodowe
- 2) Recenzowana rozprawa doktorska potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta,
- 3) Recenzowana rozprawa doktorska prezentuje oryginalne rozwiązanie postawionego problemu naukowego.

Stwierdzam że recenzowana rozprawa doktorska mgra Grzegorza Glenia spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w w/w ustawie i na tej podstawie wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów w postępowaniu.

*Maigorzata
Zachare - Szymanski*

Faculty of International
and Political Studies

Institute of American
Studies and Polish Diaspora

ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków, Poland
tel. +48 12 663 27 57
iaisp.sekretariat@uj.edu.pl
www.iaisp.uj.edu.pl